

Druhá kapitola

V muzeích můžeme na starých obrazech vidět děvčátka: mají úzké boty, těžké sametové sukně; pas usněrovaný v korzetu a krk sevřený stužkami, hlava se sklání pod těžkými klobouky s peřím; a co prstenů, broží, náhrdelníků a náramků! Co ty ubožačky asi zkusily! Člověk by je rád vysvobodil, dal jim lehké, poddajné šaty, jaké se hodí pro jejich mladá těla. A stejně rád by osvobodil ty malé kopie mužů, které věznili v brněních, zabalovali do kůže, strkali do ohromných vysokých bot a které vzdor heroickému gestu působí trošku směšně a velice nešťastně. Tam, kde se celá staletí nepřišlo ani na to, dát dětem přiměřené šaty, jak by se bylo mohlo přijít na to, dát jim knihy?

Dalo by se to ještě prominout dobře ručně psaných knih, které nebyly na hraní, a ještě i dobře, kdy čtení stále bylo privilegiem duchovenstva. Ale co se udělalo pro děti, když bylo vynalezeno umění tiskařské a když se za renesance osvobozoval celý svět? Skoro nic. Velcí se spokojili s tím, že ze svého stolu nechali spadnout několik drobečků, modlitební knížky a pravidla slušného chování, a když s tím děti nebyly spokojeny, tím hůř pro ně! Neměly do toho co mluvit. Jen ať si poprosí chůvu, aby jim vyprávěla příběhy, nebo starší služebnictvo, personál z kuchyně, luzu! Tištěné příběhy byly jenom pro velké, ne pro děti. Knihtisk nebyl vynalezen pro pár nezbedů; anebo jestliže přece do jisté míry ano, pak sloužil jedině tomu, aby jim zopakoval, co stálo v bibli nebo v desateru, nebo aby je naučil abecedě. Když stůj co stůj chtějí mít zábavu, mohou si vzít latinské autory, Ovidia, kde najdou přinejmenším pár metamorfóz; Vergilia, Štata*). Vycházelo se přitom z kategorického závěru, že latinští autoři musí děti bavit, vždyť dospělí jimi byli nadšeni.

Kdy se přišlo na to, že by si děti mohly přát jinou četbu než školní, jiná díla než katechismus a gramatiky? Který revolucionář postřehl, že děti existují, a odvážil se jejich existenci zaznamenat? Který bystrý pozorovatel sklopil oči a povšiml si náhle dětí u svých nohou? Který dobrodinec jim připravil tisícíroznou radost, že konečně měly knihu, která patřila jen a jen jim?

Takový muž se vynořil ve Francii, a to v plné nádheře, ne však bez příprav a ne bez velikého usilování. Vlákna, z nichž je utkán jeho příběh, se celá století snovala v tmách a spřádala se znovu a znovu.

*) Latinský básník v prvním století před Kristem.

Nejdříve musela doba Ludvíka XIV., unavená heroikou a klasikou, pro změnu sáhnout do minulosti k fantastice; móda pohádek musela proniknout do salónů a stát se vášní. Musely přijít ženy (jsou vždycky ve všem vášnivější), které je vyprávěly svým přátelům a poté je daly vytisknout. Madame d'Aulnoy, mademoiselle Lhéritier, mademoiselle Bernard. Musel přijít akademik, muž všeho znalý, který miloval paradoxy a skandály a kterého napadlo zveršovat *La Patience de Griseldis, Les Souhais ridicules a Peau d'Ane**), čímž, jako už nejednou, rozvzteklil Boileaua, který se nejvýš pohrdlivým tónem vyslovil o „Pohádce o dívce v oslí kůži a ženě s nosem jako jelito“, kterou zveršoval pan Perrault z Académie Française. Konečně musel Charles Perrault přejít od veršů k próze, přičemž se váhavě a trochu zahanbeně ukryval za jméno svého syna, Pierra d'Armancourt. Neboť akademik může skládat groteskní básně, když ho to baví; může dávat přednost „modernistům“ před „starými“ a tím rozpoutávat pravé bouře; když si však vyvzpomene psát pohádky pro děti, považuje se to za neslýchané.

Odvážil se toho a vydal v roce 1697 své *Histoires ou Contes du temps passé, avec de moralités*. A tak dobrá stará Mère l'Oye**) opustila prostý lid, vesnice a stodoly a usazovala se pohodlně v Paříži; a teď měly francouzské děti — a to poprvé — knihu podle svého srdce, tak krásnou, tak původní knihu, že už ji nikdy nedaly z rukou. Nikdy nezapomenou na Červenou karkulku, kterou vlk tak ukrutně sežral. Nikdy nezapomenou na Palečky a nikdy nezapomenou na otřesy, jimiž procházela jejich duše ve věku, kdy city jsou živeny všemi silami mládí. Soucit: ach, ti chudáci dřevorubci, kteří nemohou uživit své děti, i když tolik pracují, a kteří se od nich musí odloučit. Bázeň: ach, ti chudáci děti, které zabloudily v lese. Nemají co jíst, noc se sklání a vítr žalostně skučí ve větvoví stromů. Proměnlivá hra strachů a naděje: zrovna v domě obrů lidožroutů hledají útočiště; a žena obrova je chce zachránit, a vyhládlý lidožrout cítí čerstvé maso a chce je sprovodit ze světa, a mazaný Paleček to zařídí tak šikovně, že se obr splete a sprovodí ze světa vlastní děti. Děs: obr brousí svůj veliký nůž, obouvá sedmimílové boty, překračuje lesy a řeky, ukládá se k odpočinku a chrápe zrovna nad jeskyní, kam se schovali uprchlíci. Radost: jak se raduje žena dřevorubcova, že má opět svoje děti! Jak je zulíbá a jak ony opětuji její polibky!

*) Peau d'Ane je ve Francii velice rozšířená pohádka, v níž prchá princezna, zahalena v oslí kůži, před vlastním otcem, který se s ní chce oženit, i v tomto přestrojení však získá lásku krásného prince.

**) Kniha se nazývá také *Les Contes de ma Mère l'Oye*. Mère l'Oye je stařena, která vypráví pohádky. Charles Perrault žil 1628—1703.